

УДК 14:316.75

К. А. Яценко,

аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

doc.yatsenko@mail.ru

МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ТРАКТУВАННЯ

У статті здійснено системний аналіз сутності, змісту та основних напрямів трактування феномена мультикультуралізму різними теоретичними системами. З'ясовано, що в академічному середовищі навколо поняття "мультикультуралізм" сформовано декілька підходів щодо його інтерпретації, що свідчить про динамічний характер та незавершеність цього соціокультурного утворення. Феномен мультикультуралізму розглянутий із позицій трактування його у філософській площині як політичної ідеології та підходу до нього як до характеристики функціонування багатокультурного суспільства. В межах його осмислення як політичної ідеології досліджено версії, сформовані в мейнстрімі ліберального комунітаризму, філософії Франкфуртської школи, постмодернізму та політичного фемінізму. Визначено, що небезпекою застосування мультикультурних ідеологем є культурна автаркія меншин та фрагментація суспільства за етнічними, релігійними та іншими ознаками. Водночас встановлено, що підхід до мультикультуралізму як синоніму поняття "культурний плюралізм" позбавляє цей феномен політичного підґрунтя, що дозволяє безперешкодно функціонувати культурам в умовах культурного розмаїття.

Постановка проблеми. В сучасному світі нації-держави як політичні спільноти потребують для своєї консолідації нових інституційних "підпор". Мультикультуралізм може розглядатись як одна із запропонованих альтернатив консолідації суспільства на основі, що вбирає у себе і культурні (етнічні, релігійні та ін.), і політичні чинники. Вияв соціально-культурного та політичного контексту мультикультуралізму має принципове значення для розуміння об'єктивних передумов його становлення у філософській площині, що, у свою чергу, дозволяє виявити загальні закономірності його розвитку, спільні та особливі умови реалізації певних мультикультурних практик у суспільстві, пов'язати цей феномен із тенденціями універсалізації, глобалізації, становленням просторового та культурного розмаїття.

Аналіз наукових публікацій, присвячених мультикультурній проблематиці дає підстави зробити висновок про значний плюралізм підходів щодо розуміння сутності мультикультуралізму. В академічному середовищі навколо поняття "мультикультуралізм" сформувалось принаймні три концептуальних підходи щодо його інтерпретації.

Перший з них представлений авторами, котрі надають мультикультуралізму конкретного змісту: певна теорія, що обґрунтовує толерантну політику держави щодо "інших" (Ч. Тейлор, У. Кімліка); плюралістичні культурні підходи у суспільних відносинах (Г. Терборн, П. Мойніхен); напрям в літературознавстві та культурології (М. Маруяма, Е. Санковскі); стратегії розвитку майбутніх суспільств (Н. Глейзер, Ч. Кукагас) тощо.

Другий підхід сформований навколо ідеї заперечення мультикультуралізму як поняття. Так, одні автори вважають його ідеологією так званих "старіючих" націй, позбавлених перспектив подальшого розвитку та співвідносять із процесами їх подальшого етнічного та культурного розширення (Л. Хоффман, К. Адам, Е. Фауль). Інші ставлять знак рівності між мультикультуралізмом та американським комунітаризмом, що спрямовує національні спільноти винятково до конфлікту та соціальної дезінтеграції (А. Мартінееллі, Т. Мейер), або розглядають мультикультуралізм як форму паразитування одних культур на досягненнях інших (Д. Ленцен).

Третій підхід щодо тлумачення мультикультуралізму репрезентують науковці, які не заперечують факт існування мультикультуралізму, проте наполягають на невизначеності цього поняття (Р. Бернстайн, В. Малахов). Описуючи зазначену ситуацію, вже згаданий російський філософ В. Малахов слушно зауважив, що "слово "мультикультуралізм" ... не було однозначним вже у пору свого виникнення, а за півтора десятиліття його використання в публічних дебатах обросло самими суперечливими значеннями, що часто виключають одне одного: від комунітаристської критики лібералізму до етно-центровано і расово-центровано мотивованого ізоляціонізму, від лівацького жесту субверсії щодо існуючих структур панування до неоконсервативного постмодернізму" [1: 48]. Саме ця філософська позиція, на нашу думку, найбільше відповідає об'єктивній сутності мультикультуралізму та дозволяє детально й неупереджено підійти до розкриття реального змісту зазначеного соціокультурного феномену.

Метою статті є проаналізувати мультикультуралізм як соціальний феномен та охарактеризувати основні підходи до його трактування у філософській площині.

Сьогодні у суспільних науках існує значний плюралізм класифікації мультикультуралізму та розуміння його змістового наповнення. У зазначеному контексті на особливу увагу заслуговують ідеї вітчизняної дослідниці Н. Висоцької, яка виокремила п'ять, сформованих у сучасному академічному

середовищі, основних підходів до тлумачення мультикультуралізму: демографічно-описовий, програмно-політичний, ідеологічно-нормативний, соціально-трансформативний та історичний.

1. *Демографічно-описовий підхід*, або, як його називає автор, кластер констатує у суспільстві чи державі наявність етнічно або расово різнорідних сегментів. У межах цього підходу проводиться опис змін демографічних та етнокультурних параметрів національних спільнот, а деякими авторами, зокрема С. Вагнером, П. Деггером, Р. Хеттледжем, А. Петриківською, мультикультуралізм розуміється як політика інтеграції мігрантів у суспільство, що приймає їх, на інституційному та побутовому рівнях.

2. *Програмно-політичний підхід* пов'язує мультикультуралізм з конкретними типами програм та політичних ініціатив, покликаних реагувати на етнічне розмаїття. Цей підхід передбачає практичне вирішення питань політичного та культурного рівноправ'я національної меншини і більшості, реалізацію програм соціального захисту меншин.

3. Модель політичного активізму, в основу якої покладено ідею відмінностей соціокультурних ідентичностей, репрезентує *ідеологічно-нормативне* трактування мультикультуралізму. У межах цього підходу розглядаються варіанти усього спектру національних ідеологій багатокультурних суспільств, наприклад, культурної комунікації, поліетнічного націоналізму, міжкультурного взаємопорозуміння тощо.

4. *Соціально-трансформативний рівень* мультикультуралізму трактує його як діяльність державних політичних інституцій, що спрямована на викорінення расизму, націоналізму, сексизму, гомофобії, здобуття рівності для усіх членів суспільства.

5. *Історичне* тлумачення феномену мультикультуралізму наголошує на важливості всебічного дослідження історичних передумов виникнення плюралізму культур в межах єдиного географічного та соціального простору, факторів та чинників їх взаємодії [2: 12-23].

У контексті філософського трактування мультикультуралізму виділяються два основних напрями. Представники першого з них вважають його соціокультурним явищем, виникнення якого пов'язано з усвідомленням членами суспільства факту його поліетнічності та полікультурності. Другий напрям утверджує мультикультуралізм як синонім культурного плюралізму.

У межах першого із цих напрямків виокремлюються різні версії мультикультуралізму, що виникли в результаті критики базових засад лібералізму, головним чином, із позицій комунітаризму, філософії Франкфуртської школи, постмодернізму та політичного фемінізму. Зазначені концепції, за усієї їх різноплановості, об'єднані навколо загальної мети, яка полягала у спробах пошуку шляху забезпечення рівності й справедливості у міжкультурних взаємовідносинах, реалізації практичних прав і свобод культурних груп, не порушуючи при цьому прав більшості, меншості або окремо взятого індивіда.

Найпоширеніші в академічному середовищі мультикультурні філософські парадигми виникли в результаті синтезу ідей комунітаризму та лібералізму. Виникненню цих мультикультурних концептів передувала багаторічна наукова дискусія прихильників зазначених течій навколо питання забезпечення справедливого розподілу благ в суспільстві та ролі індивідів і маргінальних груп у цьому розподілі. Діаметральна протилежність концептуальних основ лібералізму (індивідуалізм й універсалізм) та комунітаризму (колективізм і контекстуалізм) спрямувала учасників наукової полеміки на пошук компромісних рішень. Результатом цих пошуків стало виникнення низки ліберально-комунітаристських мультикультурних парадигм, серед яких варто назвати, насамперед, діалогічний мультикультуралізм Б. Парекха, лібертаристський мультикультуралізм Ч. Кукатаса, ліберальний перфекціоністський мультикультуралізм У. Кімліки, радикальний егалітарний мультикультуралізм групових відмінностей А. М. Янг та комунітаристський мультикультуралізм "визнання" Ч. Тейлора [3: 79].

Синтез філософських ідей лібералізму і комунітаризму знайшов своє відображення й у філософських конструктах німецького мислителя Ю. Габермаса. Ним критично були переосмислені і ліберальні, і комунітаристські традиції та запропоновано теорію "третього типу", основні положення якої виразилась у так званих "деліберативній демократії" та "етиці дискурсу". У своїй концепції, що відрізняється від ліберально-комунітаристської парадигми позицією, німецький мислитель пропонує дистанціювати деліберативну (дорадчу) демократію від держави та замінити державний механізм формального вибіркового права процедурою комунікації та необмеженого обміну думками, що гарантує вільне волевиявлення громадян. Будівництво вільного мультикультурного демократичного суспільства пропонується Ю. Габермасом, на основі діалогу культур, принципах ліберальної справедливості, що ґрунтується на чесності, повазі до прав індивіда, культурних груп і, водночас, через комунітаристське прагнення до інтеграції, взаєморозуміння та рівності [4].

Підхід до мультикультуралізму як до певного філософського концепту звільнення сублімованих форм життєвих спрямувань особистості розроблявся й у межах філософії Франкфуртської школи. Виникнення цієї філософської школи стало своєрідною інтелектуальною реакцією на суспільну та ідеологічну кризу західного суспільства 60-х років ХХ століття, а також спробою теоретичного осмислення можливостей її подолання. Філософи Франкфуртської школи, які у своїх теоретичних побудовах використовували ідеї й положення марксизму, фрейдизму, екзистенційної феноменології і соціології М. Вебера, до основної проблематики включали світоглядні та філософсько-методологічні основи соціальної теорії, соціальний

аналіз феноменів культури, їх зв'язок із суспільною практикою, проблему розвитку особистості та подолання нею відчуження у будь-яких соціальних формах. Теоретичні філософські розвідки Т. Адорно, В. Беньяміна, А. Вельмара, Ю. Краля, Л. Левенталю, Г. Маркузе, О. Негта, Ф. Поллока, Е. Фромма, М. Хоркмайера, А. Шмідта та інших представників зазначеного напрямку західної соціально-філософської думки були спрямовані на виявлення нових можливостей соціальних практик відносно соціальних аутсайдерів. В основу розуміння представниками Франкфуртської школи майбутніх перспектив розвитку суспільних відносин були покладені ідеї тотального контролю сучасного суспільства над людиною та існування певних сил, імпульсів та тенденцій, у яких закладена потенція боротьби із зазначеним контролем. У молоді, критично мислячій інтелігенції, суспільному маргінесі, які займають у суспільстві аутсайдерські позиції, теоретики Франкфуртської школи бачили силу, спроможну примусити суспільство "вибухнути" зсередини і вивільнити сублімовані форми людської життєвої енергії, звільнивши тим самим людину з під тенет суспільного тотального контролю у всіх його формах [5: 888-899].

Важливою складовою сучасних мультикультурних дискурсів є постмодерністські теорії мультикультуралізму, виникнення яких було викликано критичним переосмисленням фундаментальних для західних ліберальних демократій ідей раціоналізму та наукового прогресу. У середині другої половини ХХ століття соціокультурна ситуація у західних суспільствах набула рис постмодерністської. Стрижневим творчим принципом постмодернізму став радикальний плюралізм стилів і художніх програм, світоглядних моделей і мов культури, зміна шкали цінностей та їх ієрархій, антидемаркаціонізм, ацентризм тощо. Ці тенденції у західних соціумах швидко набирали силу і вже у 70-х роках ХХ століття стали відігравати провідні ролі в усіх сферах суспільного життя. Характеризуючи цю ситуацію, німецький філософ В. Вельш зазначив, що сьогодні "... ми протистоїмо зростаючій розмаїтості найрізноманітніших форм життя, концепцій знання, способів орієнтації, що ми знайшли законність і незаперечність цього плюралізму і, що ми беззастережно дедалі визнаємо й оцінюємо це розмаїття" [6].

Представники постмодернізму та постструктуралізму, серед яких Ж. Бодріяр, Ж. Дельоз, Ж. Дерріда, Ж.-Ф. Ліотар, Р. Рорті, М. Фуко та інші, фактично, продовжили розпочату теоретиками Франкфуртської школи, "викривальну критику" усіх феноменів буржуазного суспільства і свідомості. Їх основні зусилля були спрямовані на виявлення ірраціоналістичного підґрунтя раціональних філософських побудов і доведень здорового глузду, що лежать в основі "легітимації", самовиправдання західної культури останніх сторіч [7: 15]. Головна ідея, яка є стрижневою у теоретичних конструктах постмодерністів та постструктуралістів, полягає у тому, що сучасне "різномне", непорядковане та хаотичне суспільство постає сукупністю певних структурних елементів (множин), об'єднане різними ознаками (гендер, сексуальна орієнтація, етнічність і т. ін.), але розташованих на одному рівні, тобто горизонтально. Це теоретичне припущення дозволяє говорити про невід'ємне право кожного члена суспільства на власний вибір бути частиною однієї або декількох множин одночасно, що, фактично, проголошує мультикультурність фундаментальним принципом сучасних соціальних процесів.

Починаючи із другої половини ХХ століття, у контексті постструктуралізму виникли феміністичні мультикультурні теорії, які пізніше були оформлені в самостійний напрямок досліджень, незважаючи на безсумнівну близькість теоретичних основ феміністичного та постмодерністського підходів. На думку представників політичного фемінізму, причиною цього відокремлення виступає той факт, що постмодернізм є продуктом чоловічого розуму та висловлює винятково чоловічий погляд на будь-які проблеми сучасності, в яких "жінка все ще використовується як Інший або як дзеркало для Чоловіка" [8: 27]. Із цього приводу американська дослідниця С. Бенхабіб зазначила, що принципове теоретичне партнерство постмодернізму та фемінізму, "стане можливим лише тоді, коли він [постмодернізм – К. Я.] уведе до свого аналізу гендер" [9: 25].

Теоретичною основою феміністичних мультикультурних досліджень, що проводились такими авторами, як Дж. Батлер, С. Бенхабіб, Дж. Флекс, К. Палья, Е. Сіксу, Л. Іріагре, Н. Фрейзер та ін. були постструктуралістські ідеї французької дослідниці Ю. Кристевой. Відповідно до них, не групові (що притаманно, наприклад, позиції комунітаристів), а індивідуальні відмінності зумовлюють формування ідентичності. Мультикультурні практики у цьому випадку надають можливість подолання культурних бар'єрів і дозволяють індивідуі, що належить до одного культурного сегменту соціуму, зрозуміти Іншого. Домінуючим підходом у феміністичних мультикультурних студіях стає позиційний, завдяки якому руйнуються есенціалістські погляди на гендер, расу, клас тощо. У межах цього підходу, класиками якого стали Д. Сміт, Е. Фокс Келлер, С. Хардінг та Н. Хартсток, специфічний жіночий досвід розглядається як певна особлива "позиція, що визначає перспективу дослідження, його предмет, метод збору й аналізу даних" [10: 29] та дозволяє мати власний, незалежний від чоловічого диктату погляд на певну проблему, наприклад, проблему свободи, справедливості й рівності у контексті існування різноманітних спільнот – культурних, соціальних, етнічних, сексуальних, вікових та ін.

На думку критиків мультикультурних парадигм, сформованих у результаті переосмислення базових засад лібералізму, їх головним концептуальним недоліком є те, що "вони перетворюють мультикультуралізм в ідеологію, яка блокує демократичний плюралізм, підміняючи громадянське

суспільство сукупністю автономних і конкуруючих один з одним культурних спільнот" [11: 142]. У результаті фрагментація на мовні, етнічні, релігійні та інші спільноти ускладнює соціальні інтегративні процеси, а "мультикультуралізм як ідеологія взаємодії обертається ідеологією фрагментації і підтримання соціальної винятковості" [12: 66-67]. Наслідком цих соціальних процесів стає етнізація суспільної свідомості та соціальна сегрегація. Вихід із цієї, начебто тупикової ситуації Н. Глейзер, Г. Ізаакс, Дж. Джиттлер, П. Мойніхен, М. Новак, Е. Паїн, М. Паренті, М. Глостанова, Дж. Фурнивалл, М. Хансен та інші дослідники вбачають у підході до мультикультуралізму як до поняття аналогічного культурному плюралізму. Вони вважають, що мультикультуралізм, заснований на безумовному визнанні рівноправності у всіх сферах суспільного життя, дозволить безперешкодно функціонувати культурному плюралізму. Це, в свою чергу, сприятиме гуманізації суспільства, збереженню та розвитку культурної розмаїтості. Філософським підґрунтям такого підходу *de facto* стала позиція теоретичного та методологічного плюралізму, що була запропонована П. Фейсрабендом, який наполягав на існуванні у суспільстві множини рівноправних типів знання, що *a priori* сприяє зростанню знання і розвитку особистості. На переконання філософа, у вільному суспільстві усі традиції повинні мати рівні права, гарантом чого є правова захисна структура та демократична практика громадянських ініціатив [5: 846].

Таким чином, мультикультуралізм у сучасних академічних та політичних дискурсах представлений різними концептуальними напрямками, рівнями і підходами щодо його трактування. У філософській традиції цей феномен представлений, головним чином, двома основними підходами. Відповідно до першого – мультикультуралізм вважається суспільною ідеологією, фундаментальну основу якої становлять ліберальні та комунітаристські ідеї, критична теорія філософії Франкфуртської школи та погляди, сформовані представниками постмодерністського та постструктуралістського філософських напрямів. Апологети другого підходу утверджують мультикультуралізм як синонім культурного плюралізму, тим самим відмовляючи цьому феномену у статусі суспільної ідеології та позбавляючи його політичного підтексту.

Нині мультикультуралізм *de facto* є складним незавершеним соціокультурним утворенням, що перманентно розвивається та набуває нових форм і проявів в умовах стрімкої динаміки соціальних і культурних трансформацій. Подальші філософські розвідки у цьому напрямку, безумовно, сприятимуть пошуку спільних позицій у реалізації найрізноманітніших мультикультурних практик, кінцевою метою яких є створення нової суспільної архітекτονіки сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Малахов В. С. Зачем России мультикультурализм? / В. С. Малахов // Мультикультурализм и трансформация постсоветских обществ / [под ред. В. С. Малахова и В. А. Тишкова]. – М. : ИЭРАН, 2002. – С. 48–60.
2. Висоцька Н. О. Дискусійні питання мультикультуралізму в американському соціумі / Н. О. Висоцька // Концепція мультикультуралізму : [збірка наукових праць]. – К. : Стило, 2005. – С. 12–23.
3. Хомяков М. Б. Брайан Бэрри : либеральный универсализм против мультикультурализма и национализма / М. Б. Хомяков // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – Т. 10., №1. – С. 74–100.
4. Волкова Т. П. Проблема мультикультурализма в философии Ю. Хабермаса / Т. П. Волкова // Вестник МГТУ. – Москва, 2006. – Т. 9, № 1 – С. 21–26.
5. Философский словарь / [авт.-сост. И. В. Андрущенко и др.]. – К. : А.С.К., 2006. – 1056 с.
6. Орел Е. В. Мультикультурализм, постмодернизм и свобода культуры / Е. В. Орел // Мультикультуральная современность : [Урал-Россия-Мир : XII Всерос. науч.-практ. конф., (2–3 апр. 2009 г.) : (доклады)]. – Екатеринбург, 2009. – Т. 1. – С. 23–26.
7. Ильин И. П. Постмодернизм от истоков до конца столетия : эволюция научного мифа / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 1998. – 256 с.
8. Шутова О. Феминизм и постструктурализм : генеалогии, взаимодействия, противодействия / О. Шутова // Женщины в истории : возможность быть увиденными : [сб. науч. ст.]. – Мн. : БГПУ, 2004. – Вып. 3. – С. 17–29.
9. Benhabib S. Feminism and Postmodernism : An Uneasy Alliance / S. Benhabib // Feminist Contentions : A Philosophical Exchange / [ed. Linda Nicholson]. – New York, London : Routledge, 1995. – P. 17–34.
10. Смит Д. Социологическая теория : методы патриархатного письма / Д. Смит // Хрестоматия феминистских текстов. – СПб : Дмитрий Буланин, 2000. – С. 29–63.
11. Малахов В. С. Вызов национальному государству / В. С. Малахов // Pro et Contra. – 1998. – Т. 3, № 2. – С. 141–154.
12. Глостанова М. В. Проблема мультикультурализма и литература США конца XX века / М. В. Глостанова. – М. : ИМЛИ РАН, 2000. – 396 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Malakhov V. S. ZACHEM ROSSII MUL'TIKUL'TURALIZM? [Why does Russia Need Multiculturalism?] / V. S. Malakhov // Mul'tikul'turalizm i transformatsiia postsovetских obshchestv [Multiculturalism and the Transformation of the Post-Soviet Societies] / [pod red. V. S. Malakhov, V. A. Tishkova]. – M. : IEARAN, 2002. – S. 48–60.
2. Vysots'ka N. O. Diskusii ni pytannia mul'ty kul'turalizmu v amerykans'komu sotsiiumi [Discussions about Multiculturalism in the American Society] / N. O. Vysots'ka // Kontseptsiia mul'ty kul'turalizmu [Conception of Multiculturalism] : [zbirka naukovykh prats']. – K. : Stylos, 2005. – S. 12–23.

3. Khomyakov M. B. Brayan Berri : liberal'nyi universalizm protiv multikul'turalizma i natsionalizma [Bryan Berry : Liberal Universalism Against Multiculturalism and Nationalism] / M. B. Khomyakov // Zhurnal sotsiologii i sotsialnoi antropologii [Magazine of Sociology and Social Anthropology]. – 2007. – Т. 10., №1. – С. 74–100.
4. Volkova T. P. Problema mul'tikul'turalizma v filosofii Yu. Habermasa [The Problem of Multiculturalism in the Philosophy by J. Habermas] / T. P. Volkova // Vestnik MGTU [MSTU Journal]. – Moskva, 2006. – Т. 9, № 1 – С. 21–26.
5. Filosofskii slovar' [Philosophical Dictionary] / [avt.-sost. I. V. Andrushchenko i dr.]. – K. : A.S.K., 2006. – 1056 s.
6. Orel E. V. Multikul'turalizm, postmodernizm i svoboda kul'tury [Multiculturalism, Postmodernism and Freedom of Culture] / E. V. Orel // Multikul'tural'naia sovremennost' : Ural-Rossiya-Mir [Multicultural Modern Age] : [XII Vseros. nauch.-prakt. konf., (2–3 apr. 2009 g.) : (doklady)]. – Yekaterinburg, 2009. – Т. 1. – С. 23–26.
7. Il'in I. P. Postmodernizm ot istokov do kontsa stoletia : evoliutsiia nauchnogo mifa [Postmodernism from the Beginning to the End of the Century : the Evolution of the Scientific Myth] / I. P. Il'in. – M. : Intrada, 1998. – 256 s.
8. Shutova O. Feminizm i poststrukturalizm : genealogii, vzaimodeistviia, protivodeistviia [Feminism and Poststructuralism : Genealogies, Interrelations, Oppositions] / O. Shutova // Zhenshchiny v istorii : vozmozhnost' byt' uvidennyimi [Women in History : the Possibility to Be Seen] : [sb. nauch. st.]. – Mn. : BGPU, 2004. – Vol. 3. – S. 17–29.
9. Benhabib S. Feminism and Postmodernism : An Uneasy Alliance / S. Benhabib // Feminist Contentions : A Philosophical Exchange / [ed. Linda Nicholson]. – New York, London : Routledge, 1995. – P. 17–34.
10. Smit D. Sotsiologicheskaia teoriia : metody patriarkhatnogo pis'ma [Sociological Theory : Methods of Patriarchy Writing] / D. Smit // Khrestomatiia feministikh tekstov [Reading Book of Feminist Texts]. – Spb : Dmitrii Bulanin, 2000. – S. 29–63.
11. Malakhov V. S. Vyzov natsional'nomu gosudarstvu [Challenge to the National State] / V. S. Malakhov // Pro et Contra [Pro et Contra]. – 1998. – Т. 3, № 2. – С. 141–154.
12. Tlostanova M. V. Problema mul'tikul'turalizma i literatura SSHA kontsa XX veka [The Problem of Multiculturalism and American Literature of the Late XX Century] / M. V. Tlostanova. – M. : IMLI RAN, 2000. – 396 s.

Матеріал надійшов до редакції 05.02. 2013 р.

Яценко К. А. Мультикультурализм как социокультурный феномен: основные подходы и трактовки.

В статье осуществлен системный анализ сущности, содержания и основных направлений трактовки феномена мультикультурализма разными теоретическими системами. Выявлено, что в академической среде вокруг понятия "мультикультурализм" сформировано несколько подходов относительно его интерпретации, что свидетельствует о динамическом характере и незавершенности этого социокультурного образования. Феномен мультикультурализма рассмотрен из позиций трактовки его в философской плоскости как политической идеологии и подхода к нему как к характеристике функционирования многокультурного общества. В рамках его осмысления как политической идеологии исследуются версии, сформированные в мейнстриме либерального коммунитаризма, философии Франкфуртской школы, постмодернизма и политического феминизма. Определено, что опасностью применения мультикультурных идеологем является культурная автаркия меньшинств и фрагментация общества по этническим, религиозным и другим признакам. Вместе с тем установлено, что подход к мультикультурализму как синониму понятия "культурный плюрализм" лишает этот феномен политической подоплеки, что позволяет беспрепятственно функционировать культурам в условиях культурного разнообразия.

**Yatsenko K. A. Multiculturalism as the Social and Cultural Phenomenon:
Main Approaches and the Interpretation.**

The article makes the systematic analysis of the essence, content and main directions of the multiculturalism phenomenon interpretation, made by different theoretic systems. It is determined that in the academic circles several approaches to the interpretation of the notion "multiculturalism" are formed; that proves dynamic and incomplete character of this social and cultural formation. The multiculturalism phenomenon is highlighted as interpreted in the philosophical sphere as the political ideology; it is also interpreted as the multicultural society's functional characteristic feature. Within its interpretation as the political ideology there are versions formed in the mainstream of the liberal communitarianism, Frankfurt school philosophy, postmodernism and political feminism. Cultural autarchy of the minorities as well as ethnical, religious etc. society fragmentations are stated as dangerous factors of multiculturalism ideologemes usage. Interpreted as the synonym of "cultural pluralism" multiculturalism is deprived of the political background, that permits cultures' functioning in the conditions of cultural diversity.